

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע - צו - שבת הגדול תשפ"ו פורים, פסח, שיר השירים יום העצמאות ויום ירושלים (ח"ב) הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

רצף ימי החירות והגאולה מתחיל בימי הפסח (עובר בעצב, ביום השואה וביום הזיכרון לחללי צה"ל ופעולות האיבה) ממשיך ביום העצמאות, משתלב בלי"ג בעומר (הניסיון שנכשל להקים מדינה יהודית עצמאית בימי בר כוכבא) וממשיך ביום שחרור ירושלים. כך הצענו בדברינו [לפרי ויקרא תשפ"ו](#).

הסיום הרוחני של סדרת הימים (מדאורייתא, מדרבנן ומנהג ישראל) הוא בחג מן התורה - חג השבועות. כך נסגר המעגל. קבלת התורה היא שמאפשרת עצמאות רוחנית. זו משמעותם של דברי המשנה: "והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות" (שמות לב, טז) אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב). כל המועדים מבטאים את ההיבט של בני ישראל כעם, ולא רק כאוסף של יחידים. כלאום ולא רק כאוסף של פרטים. לפני כשנתיים וחצי, יום לאחר הושענא רבה (מנהג נביאים) החלה מלחמה שכוונתה הייתה להשמיד את מדינת ישראל, תוך ניצול מה שהיה נראה לאויבנו "כעת חולשה היא ליעקב". המחלוקת הפנימית נדחפה על ידי הקיצונים, מכל הצדדים למקומות מסוכנים. היה זה סמלי מאוד, כל צד טען שהוא "קבוצת האתרוגים" והאחר הוא "חבילת ערבות" ללא טעם וללא ריח. הקב"ה ברחמיו שלח לנו מסר כואב מאוד. המכה שהנחיתו עלינו אויבנו האכזרים, חסרי צלם אנוש, כאבה וכואבת עד היום. המסר היה חד משמעי – תתאחדו!!! תזכרו כולם, אי אפשר לצאת ידי חובת מצוות ארבעת המינים רק עם אתרוגים. האמת היא שכל יהודי, באשר הוא, יש לו צדדים שבהם הוא מצטיין והוא נחשב אתרוג, ויש לו גם נקודות לשפר ביחס אליהם והוא עדיין ערבה. רק כשארבעת המינים מאוגדים יחד באה לידי ביטוי מעלתו העליונה של עם ישראל, כל ישראל ערבים זה לזה וזה בזה. תוך זמן קצר התעשתנו! בשטח ראינו איך כמעט כל חלקי העם נושאים בנטל. אלפים עשו כל מאמץ וחזרו ארצה גם ממקומות רחוקים (תופעה שאין לה אח ורע במדינות אחרות). ההתנדבות הגיעה לשיאים חדשים והאמונה הקיפה פתאום חוגים נרחבים ביותר. גם מי שהגדיר עצמו, עד לאותם ימים, כמי שרחוק מתורה ומצוות, חיפש בכל מקום שהיה קְבֵּצַת אֱלֹהִים לִי טוֹב (תהלים עג, כח). רצון זה בא לידי ביטוי גם בביקוש לציציות של חיילי צה"ל (מכון "ארץ חמדה" לוקח במבצע זה חלק משמעותי מאוד, כבר למעלה משנתיים).

המחיר היה כבד מאוד, אבל גם הניסים היו גלויים, גם אם הוגדרו כניסים נסתרים. עזה חרבה, החיזבאללה הוכה קשות מראש ועד זנב, גם איראן - חלק מרכזי מציר הרשע הוכתה. אף על פי כן, בחודש אדר האחרון, התברר שאין עדיין ניצחון שמבטיח "מזרח תיכון חדש".

בי"א באדר תשפ"ו, היום הראשון בו ניתן לקרא את המגילה, התחילה המלחמה מחדש עם הצורך המודרני, חמינאי - המן הרשע בן זמננו. המלחמה התחילה במכת פתיחה שהממה את כל העולם, טייסינו הגיבורים, שמייצגים כמעט את כל חלקי העם, הוכיחו לאויבנו, מי הוא עם הסגולה שזוכה לסייעתא דשמיא ענקית. למרות שהמן מתאר את עם ישראל במגילה "יִשְׁנֹנוּ עִם אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּזָר" (אסתר ג, ה) שישנים לטענתו מן המצוות (מגילה דף יג ע"ב) ומפולגים, התברר שקדם לו הנביא ישעיהו שהכריז וְעַמְּךָ כָּלָם צְדִיקִים (ס, כא).

בימינו אלה, התברר שימי הפורים, שעד כה אי אפשר היה להגיד בהם הלל, מאחר ונשארנו עבדי אחשוורוש, כלומר לא זכינו להחיות את הצד הלאומי, התחברו לימי הפסח וממילא לכל סדרת הימים שבהם באה לידי ביטוי תחיתנו הלאומית.

אם כך, איך באחדות ורק בה, ניתן להכריז כָּלָם צְדִיקִים! ובלשון המשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"? (סנהדרין פ"י מ"א) התשובה נמצאת במגילת שיר השירים שנקרא, בע"ה, בשבת חול המועד פסח.

החתן במגילה זו הוא קודשא בריך הוא, הכלה היא כנסת ישראל=כלל ישראל. כנסת ישראל איננה סיכום של כל חלקיה, היא מציאות רוחנית עליונה שלעולם היא בבחינת קודש קודשים. כמו שלימדנו רבי עקיבא: "אמר ר' עקיבא אין כל העולם כולו ומלואו כדאי, כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים"

(מדרש תנחומא, פרשת תצוה סימן א).

ארבע פעמים מכריז החתן – הקב"ה, בשיר השירים, "הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי" (פעמיים בפרק א, טו; ופעמיים בפרק ד, א). מספר פסוקים לאחר מכן הנוסח משתנה בצורה משמעותית, ובפעם החמישית ז"ל: "כָּלָךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ" (ד, ז). הדרך להגיע ל"ומום אין בך" עוברת דרך "כָּלָךְ". כשמדובר על כלל ישראל = כנסת ישראל מגיעים ל"וְעַמְּךָ כָּלָם צְדִיקִים".

כשכולם ביחד כל אחד מחפה על חסרונותיו של השני, וכל אחד תורם את מעלותיו של עצמו, כך מגיעים לתוצאה של "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".

הבה נתפלל כי לשנה הבאה נוכל לחגוג את פורים, ונציע שנאמר גם בו הלל, כחג של מדינה עצמאית שנלחמת על חייה, מול האימפריה שמונהגת על ידי צוררי היהודים שרוצים לאבדה, ושמו מטרה זו בראש מעייניהם, אבל היא יכולה להם!!! מדינה שממשיכה לשגשג כמדינה יהודית עצמאית.

מפורים נמשיך באופן טבעי לפסח = חג החירות, נאמר הלל ביום העצמאות ויום ירושלים ונחתום בחירות הרוחנית בשבועות.

נתפלל שכל מנהיגי העולם החופשי יצטרפו אל ארה"ב ואלינו, וכך יזכו גם הם בזכות הגדולה של "יודע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלוהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". גם חג הפורים יזכה להצטרף אל החגים הלאומיים, שמביאים את בשורת החירות לכל העולם, וכאמור גם בו נוכל להודות לקב"ה בהלל שלם.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעֵי לֹוִי זְשֵׁמַת

הרב משה מרדכי ארנרייך
א' בניסן תשפ"ה

לע"נ הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל ושלומית אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ" בתשרי תשפ"ב	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ" בתשרי תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טובע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
גב' ג'ולי קושיצקי כ"ב בסיוון תשפ"ג	גב' מירה קושיצקי כ"ב בסיוון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St.,

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / טל: / info@eretzhemdah.org

חַמְדַּת הַכְּשָׁרוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

ושמרתם את המצות

אחת המצוות הראשונות שנצטוו ישראל היא המצווה "ושמרתם את המצות" (שמות פרק יב פסוק יז). עם ישראל, שזכה למעט מאוד מצוות באותה העת, היה עשוי לחשוב שהקב"ה עתיד לומר על מצוות רבות כי הן זקוקות לשימור שכוה. אך אנו שזכינו לקבל את התורה בשלמותה יודעים שציווי שכוה הוא חריג ביותר. מצוות מעטות זוכות לציווי נוסף התובע ממנו לשמור אותן. באותו הפרק (שמות פרק יב) דרישת השבתת השאור והחמץ מאוד ברורה. כך שלא היה מקום להעלות על הדעת שהמצות יהיו חמץ. מתוך כך עולה שאלת משמעות שימור החמץ באופן זה.

במסכת פסחים הגמרא מזכירה את הפסוק פעמיים:

א. בדף לח ע"ב הגמרא אומרת שאמנם מצות תודה או נזיר אינם חמץ (כפי שמודגש בפרשת השבוע שלנו בהקשר של המנחות), אך לא יוצאים ידי חובת מצות מצווה באכילתם, מפני שלא התקיים בהם "ושמרתם את המצות", וכפי שכותב הרמב"ם (חמץ ומצה ו, ט): "חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו אין יוצאין בהן שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לעניין מצה בלבד היא שיוצאין בה אבל זו משתמרת לעניין הזבח".

ב. בדף מ ע"א רבא אומר שאסור ללנות (להשרות במים) את החיטים המיועדים למצות. לאחר מכן הוא חוזר בו ואומר שניתן ללנות את החיטים אם יקפיד שלא יחמיצו. לבסוף הוא אומר שבעצם מצווה ללנות, בכדי לקיים "ושמרתם את המצות". על פניו יש כאן שני מושגים שונים של "שימור". יש שימור ליעוד מסוים. במסגרת ההלכתית היינו קוראים לזה "לשמה" – צריכים שלישת ואפיית המצות יהיו לשם מצות המצווה (שמא זו כוונת הפסוק "ואביו שמר את הדבר" – חיבר את זה ליעוד שהקב"ה מיעד ליוסף). השני נשמע יותר כמו שימור מפגעים. צריכים להקפיד על המצות לבל יחמיצו, ובהקשר של מצות המצווה, דרישה זו מתעצמת.

בסוף הסוגיה בדף מ ע"א הגמרא מתלבטת אם שימור משעת לישא נקרא שימור. הגמרא אומרת שרבא מחמיר ואומר לקושרי העומרים שיהפכו את העומרים ויקשרו אותם לשם מצות המצווה. ניתן להבין את השאלה בשני אופנים, המקבילים לאופנים הקודמים:

- א. מכיוון שיש לכוון שהכנת המצות תהיה לשם מצות מצווה, יש מקום להתלבט החל מאיזה שלב יש לכוון לכך: משעת קצירת העומרים? קשירתם? טחינתם? לישתם? הגמרא מתלבטת אם די בכוונה לשם מצה משעת הלישה.
- ב. יש להקפיד הקפדה יתרה על מצות המצווה, לבל יחמיצו. מאיזה שלב הקפדה זו משמעותית – משעת הקצירה, הטחינה, הלישה?

לפי ההבנה השנייה ניתן להבין את השאלה אם שימור משעת לישא נקרא שימור בשני אופנים:

- 1. אם נזכרת לשמור את הקמח מהחמצה משעת לישא, הרי שאיחרת את המועד, החמצת את השעה. יש לשמור על הקמח הרבה קודם לכך בכדי שנדע בוודאות שהוא לא החמיץ.
- 2. מבחינת החמצה, אין סיבה להניח שקמח נקי החמיץ, כמו שלא מניחים פסול בכל הלכה אחרת. אך כאן אנו נדרשים לעשות פעולת שימור מעבר לכך.

מלשון רש"י על הסוגיה¹ נשמע שהוא מעדיף לחבר את הסוגיות ולכוון את שתיהן לכוונת השימור הראשונה: רש"י מבאר שגם אם ניתן לזהות שהעיסה לא החמיצה, המצה פסולה למצווה אם לא נשמרה לשמה. אם הכוונה היא שכל הפעולות השונות ייעשו לשם מצה, כוונת רבא היא שיש חובה לכוון לשם מצה בשעת הליתיה. אך אם השימור הוא וידוא שהדגן לא החמיץ, כיצד זה מוביל לחובה לבצע את הליתיה? רבנו דוד (מראשוני ספרד, מעט מאוד מכתביו נשתמרו). חידושו על מסכת פסחים מלמדים אותנו שהיה מחשובי הראשונים (בדור) מבאר שמכיוון שהתורה ציוותה שנשמור את המצות, עלינו להתנהל עם הדגן כרגיל. אם רגילים ללתות את החיטה לפני הטחינה, אל לנו להימנע מכך בכדי למנוע את החימוץ, אלא עלינו לעשות את כל הפעולות הרגילות, ובשעה זו לשמור על הדגן מחימוץ. הרמב"ן אומר את הדברים בצורה חדה יותר: כל עוד הדגן לא הגיע למצב בו הוא יכול להחמיץ, זה לא נקרא "שימור". "שימור" מתקיים רק אם נכנסים למצב בו ישנה סכנת החמצה, ובמצב זה מונעים את החמצה. על פי דברים אלו מובנים יותר דברי המכילתא דרבי ישמעאל על "ושמרתם את המצות" – מכאן אמרו – תפח – תלטוש בצונן. לכאורה המדרש מפתיע – וודאי שאם אסור שהעיסה תחמיץ, יש למנוע את התפיחה! על פי דברי הרמב"ן הכוונה מובנת: השימור אינו מתקיים כאשר הקמח יבש. השימור מתקיים רק בכך שהעיסה מגיעה לידי חשש של החמצה, ושם האדם יכול לבצע את פעולת השמירה על ידי מניעת התפיחה והחימוץ.

מן הדברים אנו למדים יסוד גדול לכניסה לעבודת ה': היינו מצפים שהשימור הטוב ביותר יהיה להימנע לחלוטין ממגע בדבר שעשוי לפסול. אבי מורי שליט"א נוהג להזכיר לנו שהדבר הקרוב ביותר שיש לנו בבית בפסח הוא המצה. בכדי לקיים את המצווה המשמעותית, עלינו דווקא להיכנס לעובי הקורה, ללוע הארי, ושם לשמור על הקדושה והטהרה.

הרושם הוא שהשנה הדברים באים לידי ביטוי נוסף. שנים שאנו עושים כל שביכלתנו להימנע מעימות חזיתי עם אויבינו. במלחמת לבנון השנייה אני זוכר את הפקודות שקבלנו להימנע ככל הניתן מעימות ישיר עם חיזבאללה. שנים רעדנו מהחשש של התחממות גלויה אל מול אירן. עולם המערב שילם הון עתק, בנפש ובגוף, בכדי לספר לעצמו שניתן לדחות את העימות הישיר עם אירן. בשנתיים וחצי האחרונות למדנו שההיפך הוא הנכון: הניסיון להימנע מעימות רק הגביר את כוח האויב והוביל לפוגרום נורא. וללא חלילה לזלזל באף נפש, בחסדי ובסייעתא דשמיא העימות הישיר התברר כקטן בהרבה ממה שדמיינו. לא בכדי חז"ל קבעו את פורים חודש לפני ניסן. מצוות זכירת עמלק נועדה להזכיר לנו את החשיבות של זיהוי הרוע בעולם. מתברר שכאשר אנו מוכנים להרטיב את הדגן, להיכנס לעובי הקורה, להצביע על הרע ולהכריז עליו בפה מלא, הקב"ה עומד לצידנו. הקב"ה מצילנו מידם, ואף מסייע למחות את זכר הרע ולהביאנו לגאולה שלמה.

¹כרגיל, רבות ניתן לפלפל בדבריו, וקצרה יריעה זו.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:			
שמואל בן ברוך	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	טל שאול בן יפה	
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	דוד בן רחל
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	משה בן רחל	חוה ראגלה בת פיילא
		משה בן אסתר חיה	רבקה בת שרה בלה
		נבו בן פריבה	
		חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	

ארץ חמדה

הרב מרדכי הוכמן

שבת שיהיה גדול

הטור (אורח חיים הלכות פסח סימן תל) כתב: "שבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול', והטעם לפי שנעשה בו נס גדול. שפסח מצרים מקחו 'בעשור' כדכתיב: 'בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אֶבֶת שֶׁה לְבַיִת', ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי כדאיתא בסדר עולם, ונמצא ש'עשור' בחדש היה שבת. ולקחו להם כל אחד שֶׁה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שינייהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול". ובעקבות הטור פסק גם השולחן ערוך בקיצור: "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו".

בתיאור הנס כפי שהוא מובא בטור, לא ברור מדוע מדובר בנס גדול. אמנם מדובר במסורת עתיקה מאוד שמוזכרת כבר במחזור ויטרי (סימן רנט) מבית מדרשו של רש"י, ושם מוזכר נס גדול:

"ושבת שלפני הפסח נהגו העם לקרותו 'שבת הגדול' ואינם יודעין למה. שהרי אינו גדול משאר שבתות. אלא לפי שבניסן שבו יצאו ישראל ממצרים חמשי בשבת היה, כדאיתא בסדר עולם רבא ובפרק רבי עקיבא. ומקחו של פסח מ'בעשור', והיה בשבת שלפני הפסח. אמרו ישראל 'הן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ', אמר להם הקב"ה עתה תראו הפלא שאעשה. הלכו ולקחו איש פסחו, להיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום. כשראו המצריים היו רוצים להנקם מהם, והיו מיעיהן מרותחין ובאש נדעכים ונידונין ביסורין וחלאים רעים ומרים, ולא הזיקו לישראל מאומה. ועל ידי שנעשו ניסים לישראל באותו שבת שלפני הפסח לפיכך נקרא שבת הגדול".

כאשר מתעמקים בדברי מחזור ויטרי, מתברר שתחילה היתה מסורת בפי העם לקרוא לשבת זו בשם 'שבת הגדול' בלא שהבינו מדוע הם קוראים כך לשבת זו. ובבית מדרשו של רש"י הצליחו למצוא טעם למסורת זו, שהיא משום הנס שנעשה לישראל, שישאלו חששו מתחילה לקנות כבש כדי לשחוט אותו בפני המצרים. ולבסוף בטחו בדי' שהבטיחם שלא יאונה להם רע, ודי' עשה להם נס והעניש בייסורים קשים את המצרים שניסו להרע להם. גם בעלי התוספות (שבת דף פז, ב) אמרו שהיא נקראת על שם הנס שארע בה, אלא שלדעתם היה זה נס אחר, וז"ל:

"ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן, שאז היה 'בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ' ועל כן קורין אותו "שבת הגדול" לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרין במדרש (תנחומא). בשלקחו פסחיהם – באותה שבת – נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך, אמרו להן זבח פסח לדי' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו. ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד (=וזהו שכתוב) 'לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבְכוּרֵיהֶם'."

לפי ההסברים שהובאו לעיל השבת קרויה 'שבת הגדול', משום שבשנה שהיתה יציאת מצרים "בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַזֶּה" (י בניסן) חל ביום שבת. אלא שעדין תמוה, מדוע קראו העם לשבת שלפני פסח 'שבת הגדול', והרי ברוב השנים השבת הזו לא חלה בי' בניסן? ולכאורה אם רצו לציין את הנס שהיה במצרים בקניית הכבשים, ראוי היה לציין בכל שנה את תאריך י' בניסן, ולקרוא לתאריך זה 'העשור הגדול'. וצריך להבין מדוע בחרו לציין שהנס ארע אז בשבת. ונראה שהם הבינו שהנס קשור לכך שהוא ארע בשבת, וכפי שיתבאר לקמן.

שבת – ברכת האמונה

הקב"ה ציווה על בני ישראל לקחת צאן קרוב הפסח בעשור לחודש משום שבאותה שנה חל עשור לחודש בשבת. בני ישראל חששו מתחילה לקחת את הצאן ולהודיע לתושבי מצרים, שהם מתכוונים לשחוט בפרסום את הצאן (שהוא האלהים של מצרים) ביום ארבעה עשר בניסן, ושבליילה שמייד לאחר מכן ימותו בכורות מצריים, ואז בני ישראל יצאו לחירות. היה זה מעשה של התגרות במצריים ובני ישראל חששו מתחילה שכאשר המצרים ישמעו זאת הם יתנפלו עליהם ויסקלו אותם. אך הקב"ה הבטיח להם שיעשה להם פלא, ובני ישראל בטחו בה', ודי' קיים הבטחתו והם זכו לי'נס'.

לדעת 'מחזור ויטרי' הנס היה שהמצרים שניסו לנקום בבני ישראל נפגעו וסבלו ייסורים קשים. ולדעת בעלי התוספות הנס היה שהיתה 'מלחמת אזרחים' מרובת נפגעים בתוך מצריים (= "וְיִסְקְסְקְתֵי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְיִלְחֲמוּ אִישׁ בְּאֶחָיו"). שורשם של שני הנסים האלו – נס המחלות שפגעו במצרים שרצו לפגוע בישראל והנס של "וְיִסְקְסְקְתֵי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם" – הוא האמונה בדי' שהתגלתה אז בבני ישראל במלוא עוצמתה. וההתגברות הזו באמונה באה מכוחה של השבת, וכדלקמן.

במדרש (שמות רבה א, כח) מובא שבצעירותו של משה כשהיה בן ביתו של פרעה, השיג משה לישראל יום מנוחה ובוחר עבורם את יום השבת, ומובא עוד שם (ה, יח), שהיו בידי ישראל מגילות שהיו לומדים בהם בעת המנוחה בשבתות, ומשתעשעים בהם משום שהיו כתוב בהם שהקב"ה יגאל אותם ממצריים. אין זה מקרי שהאמונה התעוררה והתגברה אצלם דווקא בשבת שלפני מכת בכורות, שהרי מידי שבת בשבת הפיחו בני ישראל בעצמם את האמונה שהקב"ה יגאלם מן השעבוד. בנוסף לכך, עניינה של השבת הוא האמונה שהעולם אינו קדמון אלא שהקב"ה ברא אותו והוא משגיח ומנהיג אותו. וכעין כך מובא בספר כתונת פסים (ויקרא פרשת שמייני): "לכך נתן לנו את השבת, שהוא האמונה והבטחון".

בזוהר (שמות, דף פח, א) כתוב שימות השבוע מתברכים מהשבת שקודמת להם, ולכן צריך להתענג ביום השבת וכך יימצא עונג ושפע בימות השבוע שיבוא לאחר מכן. עקרון זה נכון גם לנס יציאת מצריים. הנס הגדול שבו נגלה די' בארץ מצריים והיכה כל בכור במצרים והציל את בכורות ישראל, הנס שהביא לכך שפרעה שחרר את בני ישראל, שורשו בשבת הקודמת. באותה שבת בני ישראל התגברו באמונתם ובטחונם בה', ולא חששו מלהתגרות במצרים ולהודיע להם שהם מתכוונים לשחוט את אלוהיהם. האמונה והבטחון האלו הביאו באופן מיידי לנסים שהתרחשו באותה שבת עצמה. ומתוך שפע האמונה הזו נתברך גם יום חמישי שחל בהמשך השבוע, והקב"ה התגלה בו בנס מכת בכורות והביא להוצאת בני ישראל ממצריים. כעת יש בידינו הסבר מדוע נתלה הנס שארע אז ב'עשור לחודש' דווקא בכל שהוא חל אז ב'שבת', אלא שעדין צריך להבין מדוע נקראת שבת זו 'שבת הגדול' ולא 'שבת הנס הגדול', וענין זה יתבאר לקמן.

'גדול' במשמעות של 'נס'

בספר מלכים מסופר שאלישע הנביא החיה את בנה של האשה השונמית, ולאחר זמן כשהגיע רעב הוא הורה לה לגור בארץ פלישתים, אולם בינתיים השתלטו אנשים אחרים על השדה שלה והיא לא הצליחה להוציא את השדה מידם. ומסופר שמלך ישראל ביקש מהמשרת של אלישע ששמו היה גִּחְזִי, שיספר לו את הניסים שאלישע עשה, והמלך מכנה את הניסים בשם "גְּדֻלוֹת" (מלכים ב' ח, ג-ו):

"וַיְהִי מִקְצֵה שָׁבַע שָׁנִים וַתָּשָׁב הָאִשָּׁה מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַתֵּצֵא לַעֲצֵק אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל בֵּיתָהּ וְאֶל שָׂדֶה: וְהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר אֶל גִּחְזִי נַעַר אִישׁ הָאֱלֹהִים לֵאמֹר סִפְרָה נָא לִי אֵת כָּל הַגְּדֻלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישֶׁע: וַיְהִי הוּא מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ אֵת אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת הַשָּׂדֶה וְהֵנָּה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת בְּנָהּ עֲצֵקָת אֶל הַמֶּלֶךְ עַל בֵּיתָהּ וְעַל שָׂדֶה וַיֹּאמֶר גִּחְזִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ זֹאת הָאִשָּׁה וְזֶה בְּנָהּ אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֱלִישֶׁע: וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ לָאִשָּׁה וַתִּסְפֶּר לוֹ וַיִּתֵּן לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר הֲשִׁיב אֵת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֵת כָּל תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה מִיּוֹם עֲזָבָה אֵת הָאֶרֶץ וְעַד עֲתָה:"

לאשה לא היו עדים לטענתה, והיא היתה זקוקה לנס כדי שהמלך יאמין לה, ובעת שאלישע סיפר למלך את 'הגדולות' (=ניסים) היא זכתה לי'נס' נוסף והמלך האמין לה ומילא את בקשתה. כאשר אנחנו קוראים לשבת שלפני פסח 'שבת הגדול' ולא 'שבת הנס' אנחנו חוזרים על מה שארע אז אצל מלך ישראל ומרמזים באמצעות המילה 'הגדול' שאנו מבקשים 'נס נוסף'. קריאת שם השבת הזו בשם 'שבת הגדול' לא נועדה רק כדי לציין מאורע שהתרחש בעבר באותה שבת אלא לבקש מבורא עולם שישלח לנו ניסים נוספים.

בכל שבת מתעוררת בנו האמונה מחדש, ובשבת שלפני פסח היא מתעוררת בנו באופן מיוחד כשם שהתעוררה אז אצל אבותינו במצריים. ואנו מבקשים שבזכות האמונה הזו נזכה לי'גדולות' נוספות לא רק לי'גדולות' שהיו לנו בעבר ביציאת מצרים. הנביא מנבא (מליכה ז, טו-טז): "כִּי־יָמִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת: יִרְאוּ גוֹיִם וַיִּבְשׂוּ מִכָּל גְּבוּרָתְךָ וַיִּשְׂמְחוּ יָד עַל פֶּה אֲזַנְיָהֶם תִּחְרָשְׁנָה:". ובאמצעות קריאת שבת זו בשם 'שבת הגדול' אנו מודים על העבר וצועקים על העתיד, ואנו מרמזים בכך לתפילה שנוזכה לי'גדולות' נוספות, וכשם שבעבר 'בכורי מצרים' נלחמו בחיילי פרעה, כך נזכה שאויבי ישראל יילחמו אלו באלו ודי' יכה אותם בתחלואים מרים, ומייד אחר כך נזכה לגאולה שלימה.

Prague, Czech Republic

פראג, צ'כיה

ניסן, ה'תשנ"ו

סתם קמח לעניין פסח

שאלה

האם סתם קמח נחשב כחמץ או שלא חוששים שהחטים באו במגע עם מים לפני הטחינה?

תשובה

קמח חיטה המצוי בחנויות במשך כל השנה, אסור לאפות ממנו מצות לפסח, משום חשש שיש בו חמץ¹ כתוצאה של תהליך הלתינה² שגרעיני החיטה עוברים קודם טחינתם. ולעניין איסור שהיית חמץ בפסח, יש לנהוג בו בקמח זה בכל דבר שיש בו ספק חמץ, ולכן יכלהו קודם הפסח, או ימכרנו לגוי³. ואם עבר ושיהה קמח זה בפסח (ולא מכרו לגוי קודם הפסח), אסור ליהנות ממנו לאחר הפסח, כדין חמץ שעבר עליו הפסח, ויש המתירין למוכרו לגוי⁴.

(לחלק מן המאפיות יש קמח שעובר תהליך מיוחד שמבטיח את אי חימוצו ובו משתמשים בחלק מן המקומות שמוכרים מוצרים מקמח שנטחן לאחר הפסח).

¹ בגמרא (פסחים מ"א) מצינו: "ת"ר, אין לותתין שעורין בפסח, ואם לתת, נתבקעו — אסורות, לא נתבקעו — מותרות". ובהמשך הסוגיה — "אמר רבה, בעל נפש לא ילתות". ומקשה הגמרא, והלא בברייתא לעיל נאמר שכולי עלמא אוסרין ללתות שעורים? ומתרת, "בעל נפש, אפילו חיטים דשרירי (רש"י) — שהם קשות) לא ילתות". כלומר, אף על פי שחיטים רחוקות מלהחמיץ מחמת הלתינה — משום קשיותן, לכתחילה בעל נפש יחשוש לחימוץ ולא ילתות. ושם בסוגיה מסופר דבבית רב הונא ורבא בר אבין לתתו חיטין לפני פסח, ודעת רבא למסקנת הסוגיה — שמותר ללתות חיטין לפסח.

ור"י (דף יב ע"א בדפיו) ורא"ש (פרק ב סי' כה) הביאו דעת הגאונים, שאף כי למסקנת הסוגיה מותר ללתות חיטין לפסח, הרי מכיוון שאנו איננו בקיאים בלתינה (דהיינו, אין אנו יודעים בדיוק את הדרך שבה ללתת חיטין בזמן האמוראים כך שהחיטה לא באה לידי ביקוע וחימוץ) הלכך אסור ללתות חיטים לפסח כלל וכלל. וכן פסק רמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ה, הל' ו-ז) "אין בוללין (=לותתין) את השעורים במים בפסח, מפני שהם רפין ומחמיצין במהרה... החיטים — מותר לבלול אותן במים כדי להסיר סובן, וטוחנין אותן מיד, כדרך שטוחנין הסולת, וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב שלא יבללו חיטין במים, גזירה שמא ישוה ויחמיצו". עכ"ל. וכתב בעל "מגיד משנה" שם, שמקורו של רמב"ם במנהג הגאונים הנ"ל, ומדברי רמב"ם משמע שהמנהג נתפשט לאסור בכל קהילות ישראל. ועוד יש לדקדק בדברי רמב"ם הנ"ל שאף מעיקר דינא דגמרא מותר ללתות חיטין רק אם יטחנו אותן מיד אחר הלתינה, דדווקא בכהאי גוונא היתירו ללתות. וכן כתב רש"י להדיא במ"ס סנהדרין (ה ע"ב ד"ה מותר ללתות), "מותר לשרות מעט במים, ולכותשן במכתשת, ולא חישישין לחמוץ, הואיל וכותשן מיד". דהיינו, דווקא בלתינה מועטת, ודווקא באופן שיטחנו מיד לאחריה. ומקור לדברי רש"י ורמב"ם הוא בסוף הסוגיה הנ"ל, שם מסופר על ספינה מלאה חיטים שטבעה בנהר, ואסר רבא את החיטין ליהודים, והתיר למכור לגוי בלבד. ואף על פי שרבא התיר ללתות חיטין לפסח, מכל מקום — חיטי הספינה ששהו הרבה במים, חישישין בהו שבאו לידי חימוץ.

ובשו"ע אורח חיים (סי' תנ"ג סע' ה) כתב — "האידינא אסור ללתות בין חיטין ובין שעורין". וב"משנה ברורה" (שם ס"ק כז) כתב שטעם הגאונים, משום שאנו לא בקיאיין בלתינה, ושמה יחמיצו בשעת הלתינה, ועוד, שמא יבואו לשהות מעט אחר גמר הלתינה (כדברי רמב"ם) קודם הטחינה, ויחמיצו החיטין.

והוסיף "משנה ברורה" שאף בדיעבד, אם עבר ולתת חיטין, אסור לאכלן בפסח. והביא ראיה ממה שנפסק בשו"ע (או"ח סי' תסז סע' ב) "דגן שנטבע בנהר, או שנפלו עליו גשמים, אף על פי שלא נתבקע — אסור, דכיון דמינח נייחי, אתי לידי חמוץ". והוסיף רמ"א, "ולכן יש לזהר שלא יבואו מים או גשמים מזלפים על החיטין, כי אז אפילו לא נתבקעו — אסורות. ודגן שהיה מונח בעליה, וירדו גשמים דרך הגג בקצת מקומות, אותן שנתלחלו — אסורות". וכתב שם "משנה ברורה" (שם ס"ק ח) דאף שיש פוסקים שאין איסור בדיעבד אלא אם כן נתבקעו או על כל פנים שיהיו קרובות להתבקע, שאני התם שבעת הלתינה עסוק בחיטין ואינו מניחן להחמיץ, אבל כאן שהחיטים מונחות סתם, חישישין לחמוץ אף שלא נתבקעו.

ובנדון דידן, הקמח המצוי בחנויות כל השנה עשוי מגרעיני חיטה שעברו לתינה קודם טחינתן, כדי לשפר את הטחינה (עיין הערה 2 ההסבר הטכני), ויבואר לקמן ששיטת הלתינה כיום כוללת השהית החיטים ברטיבותן זמן ממושך לפני הטחינה, ואם כן ודאי שאין להשתמש בקמח הרגיל כדי לאפות בו מצות לפסח.

ויש להוסיף שהנה בסוגיה הנ"ל בפסחים נחלקו אמוראים בפירוש הפסוק "ושמרתם את המצות", ממתי בעיני שימור למצות, משעת קצירה, משעת טחינה או משעת לישה; ונחלקו ראשונים להלכה. רמב"ם ורי"ף פסקו שלכתחילה יש לשמר החיטים משעת קצירה, וכמו שאמר רבא לפועליו, כשתהפכו העומרים של החיטים, הפכו לשם מצה, ובלשונו של רמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ה הל"ה) "... ואינו אלא מדברי סופרים, משום שנאי ושמרתם את המצות, כלומר, הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד של חמוץ. לפיכך אמרו חכמים — צריך אדם להזהר בדגן שאוכל בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שום חמוץ".

וברא"ש שם הביא שהמנהג באשכנז ובצרפת הוא, לשמור לשם מצת מצוה רק משעת הטחינה ואילך, דאז מתחיל הדגן לבוא בקירבת מים (המטחנות שביניהם היו בדרך כלל מונעות במים), והשימור משעת הקצירה אינו אלא חומרא. ואמנם, לכתחילה שימור משעת הלישה בלבד איננו מספיק.

ומרן בשו"ע (אורח חיים סי' תנ"ג סע' ד) פסק — "החיטים שעושים בהם מצות מצוה טוב לשומרן, שלא יפול עליהם מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה. ובשעת הדחק מותר ליקח מן השוק". היינו — שלכתחילה פסק שצריך שימור משעת קצירה, ולכל הפחות משעת טחינה, ורק בשעת הדחק, כאשר אין לו קמח שמור שכזה, יקח מן השוק ויסתפק בשמירה משעת הלישה ואילך. מקור דין זה בדברי הגאון שהובא בר"ן שם, ובטור סי' תנ"ג, שהתיר לקחת לאפית מצות מצוה קמח מן השוק — בשעת הדחק, וכתב בעל "משנה ברורה", (שם ס"ק כד) שטעמו של המחבר, משום שיש פוסקים, שלדעתם אין צריך שימור אלא משעת לישה, ועוד, שאין מחזיקין איסורא לומר שהחמיצו, ואפילו אם לתתו את החיטין, מסתמא אין שורין אותן עד שיחמיצו, אלא מציפים עליהם מים ומדיחין אותן וטוחנין מיד. ואף על פי שהמחבר פסק, שהאידינא אסור ללתות, שאני הכא שהוא שעת הדחק. אלא שה"משנה ברורה" סיים בשם אחרונים, שכיום שנוהגים כל השנה ל"יכבס" (בהרבה מים) את החיטים ולהשהותן במים, הרי זה גרוע מלתינה ואסור ליקח קמח חיטין מן השוק אפילו בשעת הדחק, דהוא כמו מה

שנפסק בסי' תסז סעי' ב בדגן שנטבע בנהר, שאסור אפילו בדיעבד לכל הפסח, וכל שכן למצת מצוה, ומשום חשש חימוץ. וכן כתב ב"חיי אדם" (כללי קכו סעי' פ), שחיטים שנתלחלו ושהו בלחות, אסורים מדינא.

ובשו"ע הרב כתב הגר"ז, (סי' תנג סעי' יז) שבמקום שנהגו ללתות חיטים קודם הטחינה ומשהים אותם במים יותר מזמן הלחך מיל (=18 דקות), אסור להשתמש בקמח זה לפסח אף בשעת הדחק. ועיין ב"חזון איש" (או"ח סי' קכא ס"ק כד ד"ה ולפל) שכתב, ששיעור מיל הוא דוקא לגבי חימוץ הקמח שנתערבב במים, אבל גרעיני החיטה קשים, וזמן חימוצם ארוך בהרבה משיעור מיל, ואפשר לומר שלדברי ה"חזון איש" אף אם שהו החיטים לאחר הלתינה יותר ממיל לפני טחינתן, אין להחשיבן כחמץ, ויהיו מותרות בשיהוי בפסח (ע' הערה 3). ואמנם ב"משנה ברורה" (סי' תסז ס"ק ט) כתב בשם "מגן אברהם", שחיטין שנפלו עליהם מים או טבעו בנהר, אם שהו יותר משיעור מיל — באים לידי חימוץ (ובפחות מזה מתיר למכור לגוי אף בפסח), משמע לדעתם כי שיעור מיל הוא הקובע לעניין חימוץ גרעיני חיטה, ודלא כ"חזון איש".

העולה מכל הנ"ל, שבימינו, לכתחילה ודאי יקח חיטים השמורות משעת קצירה, ולכל הפחות משעת טחינה (וכתב "משנה ברורה" שם ס"ק כה שמנהג ישראל קדושים, שאף מצות כל הפסח עושים מחיטין שנשתמרו כך, ולא רק מצות מצוה) ואף בשעת הדחק לא יקח קמח רגיל מן השוק, אלא אם ידוע לו בבירור שלא ללתת החיטין, כי אז בשעת הדחק שרי, וישמור משעת לישא. אך מכיוון שכיום נוהגין ברוב המקומות ללתות החיטים קודם הטחינה (ע' הערה 2), לא ישתמשו בקמח הרגיל לאפיית מצות.

ובמשך הדורות עברה פעולת הלתינה שינויים רבים, וכבר הגאונים כתבו שאין אנו בקיאין בלתינת החיטה שהוזכרה בגמרא, לעשותה באופן שלא יחמיצו החיטין.

נראה מן הפוסקים האחרונים שבימיהם דרך הטוחנים הייתה לשרות החיטין במים כדי לרכך את הגרעינים, וכדי להקל בזה על פעולת הטחינה. אחר השרייה הדיחו את הגרעינים וטחנום. ריכוך גרעין החיטה עוזר לפעולת הטחינה, וכן הוא מועיל להורדתה של קליפת הגרעין בשלימות קודם הטחינה ולסילוקה, כך שרק הגרעין נטחן (ואכן, הקמח המיוחד לאפיית מצות לפסח, שנעשה מחיטין שאינן ללתות, איננו לבן לגמרי כקמח הרגיל של כל השנה, משום שיושב הגרעין וקליפתו גורם לשבירת הקליפה קודם הטחינה, כך שגם חלקים ממנה נטחנים לקמח).

אמנם כיום נהוגות בארץ שתי שיטות לתינה לנתות מן הנ"ל. המשותף להן הוא שהמטחנות מעונינות להביא את גרעין החיטה ללחות של 17-16% ע"י הרטבתו באופן מבוקר (החיטים מגיעות למטחנה בלחות טבעית של 12-14%, ותהליך ההרטבה מעלה את הלחות לדרגה הנ"ל). בשיטה אחת מעבירים את גרעיני החיטה אל תוך מסוע חילזון שלתוכו נשפכים מים מצינור המחובר למסוע, ועל ידי זה מרטיבים את הגרעינים. לעיתים חוזרים על פעולה זו פעמיים או שלוש, בהפרש של כמה שעות בין הרטבה להרטבה, וזאת כדי לאפשר לחיטים לספוג את דרגת הלחות המבוקשת. בשיטה האחרת עוברים הגרעינים אל תוך תא הרטבה, ורסיסי מים מותזים באוויר התא במינון הדרוש ליצירת הלחות המבוקשת.

בשתי השיטות הללו מניחים לחיטים לשהות ברטיבות במשך עשר עד עשרים וארבע שעות קודם הטחינה. על ידי ההשהיה סופגים הגרעינים את דרגת הרטיבות הדרושה ונעשים לחים ורכים, ורק אז טוחנים אותם.

לענייננו — בשיטות החדשות הללו כמות המים שעמה באות החיטין במגע, היא קטנה מאשר בשיטת הלתינה הישנה (ולכן קורים לה "הרטבה" ולא "לתינה"). ומאידך, נותנים לגריירים לשהות ברטיבות זו זמן רב כדי לספוג את הלחות (וכבר כתבנו בהערה (1) שלתינת החיטים שהותרה מדינא דגמרא, הייתה דווקא אם טחנו מיד לאחריה), ומשום כך יש להתייחס לחיטים הלתינות היום, כספק חמץ גמור, ולכן כל קמח העשוי מחיטים ללתות, דינו כדין ספק חמץ מדאורייתא.

מתוך בירור שעשינו באמצעות הרב מנחם גנק, הובהר לנו שגם עמדת ארגון הכשרות o.u. היא, שקמח מחיטה ללתת הוא בכלל ספק חמץ מדאורייתא בשל העובדה שמששים את החיטין ברטיבותן שעות מספר קודם הטחינה.

מחמת הדברים שכתבנו בהערות לעיל, בהן הסקנו שלקמח הרגיל (העשוי מחיטה ללתת) יש דין ספק חמץ מדאורייתא, הרי שאסור להשהותן בביתו בפסח. וכן כתב בעל "משנה ברורה" (סי' תנג, ס"ק כד) שהרבה אחרונים סברו, שאסור להשהותו בפסח. ואמנם העיר שם (ס"ק כז), שאם ללתת את החיטין וטחנו מיד, מותר להשהותן בפסח, אך כבר ביארנו ששיטות הלתינה הנהוגות היום גורמות להשהיה ארוכה לאחר הלתינה, קודם הטחינה, ולכן, מי שיש לו קמח רגיל לפני הפסח, יכול למוכרו לגוי בתוך שאר החמץ שהוא מוכר לו. והמחמיר שלא להשהות בביתו חמץ או ספק חמץ בפסח (ולא לסמוך בזה על מכירת חמץ), יש טעם רב שישרוף אף את הקמח הרגיל, או יאבדו ע"י פסילתו לאכילת כלב.

בשו"ע (אורח חיים סי' תמח, סעי' ה) נפסק — "חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח, אסור, אעפ"י שביטל". והנה בקמח הרגיל שיש בו ספק חמץ, כתב ה"משנה ברורה" (סי' תנג, ס"ק כד), שאם עבר ושיהה בפסח, יש אוסרין אותו בהנאה כדין חמץ שעבר עליו הפסח. אך "אליהו

רבה" בשם זקנו התיר למוכרו לגוי אחר הפסח, שכן אינו אלא ספק חמץ, ובספק חמץ לא גזרו לקונסו.

אמנם ה"חזון איש" (או"ח סי' קכא ס"ק כג) חלק על דברי ה"משנה ברורה" וכתב שמכיוון שקמח זה עשוי מחיטים ששהו הרבה אחר הלתינה, ואסור היה להשהותם בפסח מספק דאורייתא, הרי זה בכלל הקנס שקנסו בחמץ שעבר עליו הפסח, (אם לא מכרו אותו לגוי קודם הפסח), הקמח אסור בהנאה, ואף למוכרו לגוי אסור.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרײך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org